

Domedagsprofetiorna om Österhavet duggar tätt. Visst är det bra med miljölarm ibland. De gör människor medvetna om att problemen finns. Men i fallet Östersjön har larmrapporterna givit intrycket att havet redan är räddningslöst förlorat. Därför behövs den här boken. Det går att rädda vad som finns kvar! Kanske att bota det som är skadat...

MELLAN FÖRTVIVLAN

4: RAMNÖ 060728-0107

I en skärgårdsvik vid en ö utanför Oxelösund 2006 var botten på 5 till 7 meters djup helt täckt av ett fluffigt lager lösliggande trådformiga alger. De låg där och ruttnade och kvävde allt under algtäcket. Till och med stenblocket på sanden var täckt av en fintrådig algfilt. Den döende botten väckte bedrävelse...

Jamen – finns det något att se därnere då? Är inte hela havet här alldeles dött och livlöst? Så löd den i särklass vanligaste frågan från alla människor som genom åren träffade på en underlig figur i dykarmundering och med stora, tunga och åbakiga kameror.

Östersjön och angränsande hav har påståtts vara döende i flera årtionden. Enda rimliga slutsatsen är att dödskampen borde vara över. Havet måste vara dött. Eller...?

Ännu finns det liv kvar! Fortfarande finns det naturvärden att rädda! Det är vad den här boken försöker skildra. Nu ska det bli upp till bevis!

Artfattigt – individrikt

Förvisso kan Österhavet inte visa upp samma myllrande mångfald av arter som de salta världshaven. Brackvatten är en påfrestande miljö att leva i – redan utan övergödning, syrebrist och industriutsläpp. Men vad naturen i bräckt vatten saknar vad gäller antal arter, kompenserar den i rikt mått med antal individer. Tänk bara på Östersjöns vidsträckta tångskogar och blåmusselmattor. I sin tur bli de hem för ett vimlande rikt småkryppliv – och tillhåll och jaktmark för fiskyngel.

”Fattigdomen” på arter beror också på vilket perspektiv man lägger på saken. För en tvättakta marinbiolog (havsvetare) tar det mesta slut redan

ungefär vid Kullaberg i norra Öresund... En renlärig limnolog (sötvattensvetare) skulle säga att Bottenviken är artrikast och att livet tunnar ut betänkligt neråt Gävle. Någonstans där emellan möter saltvattnens och sötvattens yttersta utpostarter varandra. Så mycket mera spännande att iaktta och studera alla sällsamma möten mellan arter med olika härkomst!

Namn på svenska eller latin

Vad heter alla intressanta och fascinerande djur och växter i brackvattnemiljön? Samtliga arter har eget vetenskapligt namn på latin. Läsare utan biologiska specialkunskaper brukar tycka att latinska

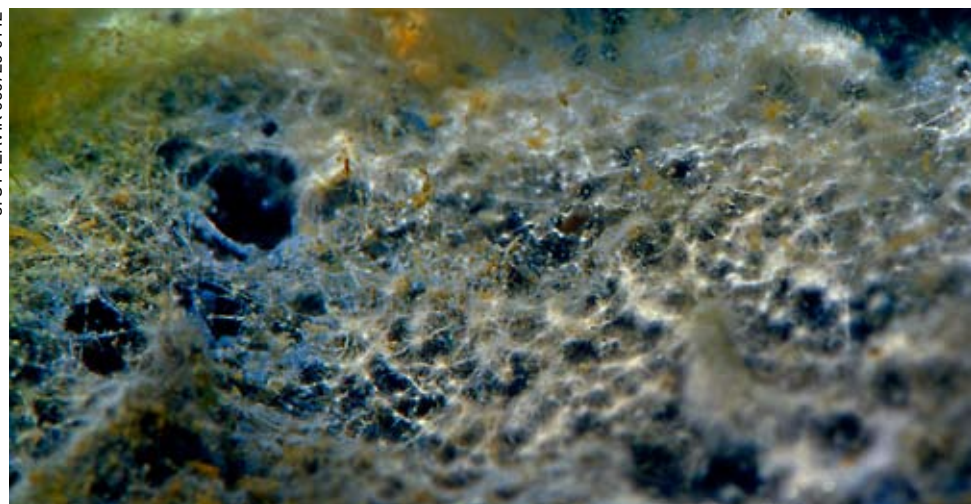
namn är besvärliga och tungvrickande. Många anser det vara ett uttryck för snobbighet att ständigt ”svänga sig” med vetenskapliga namn. Rent ut sagt: latin retar gallfeber på folk!

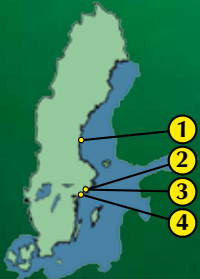
Här ska det nu i fortsättningen bli (nästan) bara svenska namn i bokens text. Beslutet är fattat efter mycket moget övervägande. Lite tillspetsat ligger det till så här i namnfrågan:

Svenska namn som skapats spontant ”ur folkmun” gäller för evigt. I gengäld kan arter heta något helt annat så snart man passerat en sockengräns. Namnen är alltså tidsmässigt varaktiga men geografiskt obeständiga. Dessutom saknar många arter svenskt namn – speciellt de mindre kända.

Algerna på övre bilden behöver syre när de ska förmultna. Östersjöns stora problem är att syret inte räcker till. På ”sjuka botten” övergår förmultningen i förruttnelse. Vita eller gråaktiga fält av mögel-liknande ludd är tecken på syrebrist.

3: UTTERVIK 060720-0112

1: ARNÖVIKEN 070806-0207

OCH HOPPFULLHET

... men för 30 eller 40 år sedan såg blocket kanske ut som det här i en vik på norra sidan av Hornslandet utanför Hudiksvall 2007. Frisk och frodig tång ovanför prunkande röd stenhinna på blocket. Myllrande djurliv i tången. Massor av musslor nere i sanden runt blocket. Kan det bli så här utanför Oxelösund igen?

Det enda som finns är kanske ett "samlingsnamn" för ett släkte eller en familj med hundratals arter.

På Artdatabanken, Svenska Artprojektet och Nationalnyckeln jobbar de för fullt med att "döpa" alla landets arter på svenska. Så småningom kommer alltså en "rikslikare" för svenska artnamn.

Latinska namn gäller över hela världen. Oavsett land och nationellt språk vet alla forskare vilken art det handlar om när namnet anges på latin. Å andra sidan startar DNA-utredningar om den ena artgruppen efter den andra. Nya släktskapsmässiga samband upptäcks. I samma veva ändras de latinska namnen. De är alltså geografiskt universella men tidsmässigt obeständiga.

Lösningen på namnproblemet blev den här:

I bokens text finns enbart svenska namn så långt sådana har gått att spåra upp. Latinskt namn (2009) står i det alfabetiska registret i direkt anslutning till det svenska uppslagsordet.

Men – på universiteten får studenterna lära sig enbart de latinska namnen! Ofta är det latinska namnet det enda de känner till. Blir alla som studerar på universitet lämnade i sticket med den här radikala svenska "namnreformen"?

Hav tröst. Även alla latinska namn finns som sökord i det alfabetiska registret – med direkt hänvisning till respektive svenska. Svenska–latin både fram- och baklänges. Men enbart i registret!

Naturlärens fikonspråk

Ytterligare en källa till irritation bland läsare är alla biologiska fackuttryck. Biologer av facket anser dem nödvändiga – även när det finns perfekt användbara svenska motsvarigheter. Naturintresserade läsare utan biologisk specialutbildning tycker i stället att fikonspråket bara är ett sätt för biologerna att göra sig märkvärdiga.

Som grädde på moset har populärvetenskapliga böcker ofta en ordlista på slutet. Där ska all den tillkrånglade vetenskapliga abrakadabran förklaras – ofta med blandat resultat. Varför kunde inte författarna ha tagit sig besväret att skriva begripligt redan från början?

På Östersjöns friska bottnar lever blåmusslor i täta mattor. De filtrerar vattnet och fungerar som levande reningsverk. Dessutom erbjuder de livsmiljö, bostäder, gömställen och jaktmarker åt mängder av andra djur.

2: ASKÖ 060723-0231

INLEDNING

► ”Grå” fakta

Inom universitetsvärlden används begreppet ”grålitteratur” lite nedlåtande och föraktfullt. Med det uttrycket menar man rapporter och artiklar som inte har publicerats i vetenskapliga tidskrifter och inte är vetenskapligt granskade.

Faktaunderlaget till bokens text härstammar delvis från sådant som forskarna själva berättat direkt och muntligt. Samarbetet avbröts tyvärr när arbetet hunnit mindre än halvvägs. I den senare dryga halvan är fakta och uppgifter till större delen hämtade just från ”grålitteratur”. Varför?

WorldWideWeb skapades ursprungligen för att underlätta fritt utbyte av information. Därför borde ett otal aktuella forskningsrapporter vara publicerade på Internet. Visst – de finns där. Men de är svåråtkomliga för andra än forskare anställda på en universitetsinstitution!

Sökning på en viss art, djurgrupp eller företeelse går alldeles utmärkt. Det kommer upp långa rader med träffar i listan. Men vart leder träffarna? I bedrövtligt många fall bara till en kortfattad sammanfattning på några rader – en ”abstract”. Den retar aptiten. Man vill komma vidare och läsa själva artikeln med alla de intressanta detaljerna. Då hamnar man på ett tidskriftsförlags inloggnings-sida. Där ges bleklagt besked att det kostar 25 US-dollar att ladda ner den fullständiga texten. Eller jobbar man kanske på en institution som prenumererar på tidskriften? Då får man logga in gratis!

Modern havsforskning har alltså ”låst in sig” bakom ekonomiskt oöverkomliga murar. Informationen är förbehållen en privilegierad skara an-

ställda på universitetens institutioner. Minst 100 akademiska rapporter, artiklar, uppsatser och avhandlingar hade varit av intresse att ladda ner och hämta faktauppgifter ur. Men absolut inte till ett pris av cirka 25 USDollar per styck!

Bland svenska, tyska och amerikanska universitetsforskare tycks det vara uruselt med informationsfriheten (mer än internt, mellan forskarna själva...). Finska havsforskarens rön är betydligt enklare åtkomliga (gratis) via Internet.

Lyckligtvis finns det myndigheter och institutioner utanför den slutna akademiska världen. Länsstyrelserna i kustlänen gör sina egna undersökningar. De publicerar rapporter på Nätet för gratis nedladdning. Likaså är Naturvårdsverket och Naturhistoriska Riksmuseet generösa med att lägga ut dokumentation för fri nedladdning. Fyrfaldigt hurra för den svenska offentlighetsprincipen! Kruxet är bara att sådana rapporter räknas som ”grålitteratur”... Men om man inte kan lita på myndigheter – vem kan man då lita på?

Stora delar av faktaunderlaget till bokens text är alltså hämtade från länsstyrelser och andra myndigheters rapporter. Dessutom från Helsingforskommissionens och finska forskares artiklar.

Paradoxalt nog finns den fylligaste informationen om ett fåtal arter att hämta från myndigheter i USA. Det gäller invandrade ”invasionsarter” där. EPA (USA:s motsvarighet till Naturvårdsverket) gör allt i sin förmåga för att utröna och offentliggöra invasionsstyrkornas levnadsvanor. Inte av nyfikenhet. Men i avsikt att begränsa deras spridning och utbredning – och helst utrota dem!

Bilder före text

Bilderna är ändå det viktigaste i boken. Texten kunde ha skrivits av många andra. Dessutom bättre – åtminstone enligt deras egen åsikt.

Traditionell arbetsgång för den här typen av bokprojekt ser ut så här: författaren eller författarna (oftast flera) skaffar sig överblick över ämnet, gör en disposition eller ett synopsis och sätter igång att skriva. När hela textmanuset är klart börjar de leta bilder för att illustrera det redan skrivna.

INNANHAV har tillkommit precis tvärtom. Först fanns bilderna. Grundfrågorna var: Vad visar bilderna? Vad finns att berätta om det som bilderna visar?

Nästa steg var att organisera och strukturera bildmaterialet. Vilka bilder hänger naturligt ihop för att ingå i ett intressant och begripligt sammanhang? Hur kan bilderna grupperas för att skildra en viss företeelse eller ett visst fenomen?

Så småningom började ett mönster utkristallisera sig i de digitala bildhögarna. Bokens kapitelindelning och uppläggning växte fram under bildsorterandet. På det stadiet var alltså ännu inte ett enda ord skrivet! Kapitlens längd och fördelningen mellan olika avsnitt fick bestämmas helt av vilka och hur många bilder som fanns tillgängliga för att skildra sidornas aktuella ämne i bild.

Snart var en disposition klar – grundad helt på de sorterade bilderna. Strukturen i dispositionen avspeglas i bokens innehållsförteckning. Inte förrän då var det dags att börja skriva ett synopsis – kortfattade listor med ”stolpar” i punktform och anteckningar om vad varje sida skulle innehålla.

1: HÖLICK 070807-0234

Smaltången var en av de största upptäckterna i Österhavet på årtionden. Men att läsa den vetenskapliga rapporten om upptäckten skulle ha kostat 25 dollar! Det fick bli ”grå” information i stället.

Då kom den djärva idén att aldrig skriva något manuskript till boken! Låter det helgalet? Så här gick det till i praktiken:

Först utformades sidorna med bildernas storlek och placering (layout). Sedan fick texten sin reserverade plats. Textutrymmet fylldes med ”platshållartext” – nonsens-text skapad av en slumpgenerator i datorn. Nonsens-texten fick rätt sorts bokstäver i rätt storlek (typografi). Sidan, uppslaget eller avsnittet var alltså färdigkomponerat innan texten ännu var skriven!

Slutligen skrevs texten in i befintlig layout. ”Riktig” text fick ersätta nonsens-texten rad för rad. De kortfattade listorna och anteckningarna i synopsis ”kläddes” i lättläst och begriplig språkdräkt. Boken ”författades” rakt in på färdiga boksidor utan föregående manuskript! Metoden krävde bara minimala justeringar av layouten.

Böcker om hav och natur brukar ha text illustrerad med bilder. INNANHAV har bilder åtföljda av text med förklaringar och kommentarer.

Bilder – tid och plats

Bokens äldsta bilder är från 1968 – alltså 40 år innan det här skrivs. Till allra största delen har de fotograferats från 1990 och framåt – under de senaste 18 åren. De är tagna på 134 olika dykplatser från Kullaberg i norra Öresund, runt sydkusten och upp längs ostkusten hela den långa vägen till Haparanda i nordligaste Bottenviken.

Bara två bilder är fotograferade i akvarium: de av ullhandskrabban. Samtliga övriga är ”äkta” undervattensbilder, tagna på plats i vattnet.

På vilken kunskapsnivå ska man börja när man skriver en bok om havets djur och växter? Är det nödvändigt att börja med att tala om att havstulpaner faktiskt är djur – till på köpet kräftdjur?

5: HAMNELLÄNDEN 030922-0244

Så här praktfull rödsträse finns inte överallt. Framför allt inte i vatten så klart att det ser blått ut! Platsen är mycket speciell. Men den avslöjas av uppgifterna i bildkanten – och dykplatskartorna.

För många läsare kan det vara viktigt att veta var och när en bild är tagen.

Vid varje bild återfinns bildens löpnummer på uppslaget, dykplatsens namn och bildens arkivnummer. Det kan exempelvis se ut så här:

4: ASKÖ 060723-0237

Uppgifterna är oftast placerade "på högkant" i en marginal eller ett spaltmellanrum. Se bilden till höger. Ur arkivnumret går det att utläsa en hel del information. De sex första siffrorna (060723) är datum när bilden fotograferades.

Årtalet 06 berättar vilket år. Kan vara bra om man vill veta hur gammal bilden är. Ser det likadant ut på den platsen idag?

Månad 07 och dag 23 avslöjar att bilden togs i slutet av juli. Årstiderna växlar även nere i havet. Djuren ägnar sig åt skilda saker olika tider på året. Växter gro, blommar och vissnar bestämda månader. Den som vill kolla dykplatsen och se samma sak behöver alltså veta vilken tid på året en viss bild är fotograferad.

Siffrorna efter bindestrecket (0237) betyder att bilden finns på andra filmen (02) som togs den dagen och ruta 37. Uppgiften används för att blixtnsnabbt kunna plocka fram rätt bild ur bild databasen. Ibland inleds den fyrställda siffergruppen med en nia (exempelvis 9012). Det betyder att bilden är tagen innan arkivnummersystemet togs i bruk.

Dykplatsnamnet är förstås bra att veta om man vill åka till samma ställe och dyka. Men alla vet kanske inte var Askö ligger. Därför är varje bild numrerad på det uppslag där den presenteras (i exemplet 4: före dykplatsnamnet).

Någonstans på uppslaget finns en Sverigekarta med ett antal "knappnålar" instuckna längs kusten. "Knappnålshuvudena" är numrerade från norr till söder. De visar var varje bild på just det uppslaget är fotograferad. Här pekar alltså nål nummer 4 på Askö.

På sidan 310 finns ett bildregister med projektets samliga dykningar i tidsföljd. Högerspalten i bildregistret visar på vilka sidor i boken det finns bilder från just den dykplatsen. Mums för lokalpatrioter. Även för alla som är intresserade av en viss plats och vad dykning där har att erbjuda.

Slutligen finns en serie dykplatskartor som täcker hela kusten. Tyvärr fick de inte utrymme i själva boken. Kartorna hade krävt bortåt 10 sidor om de skulle tryckas i tillräcklig storlek för att göra texten läslig. Boken är alldeles tillräckligt tjock i alla fall... Men kartorna finns att titta på och ladda ner från den här webbadressen:

www.lennmark.se/Bocker/Bonusmtrl/Frameset_se.htm

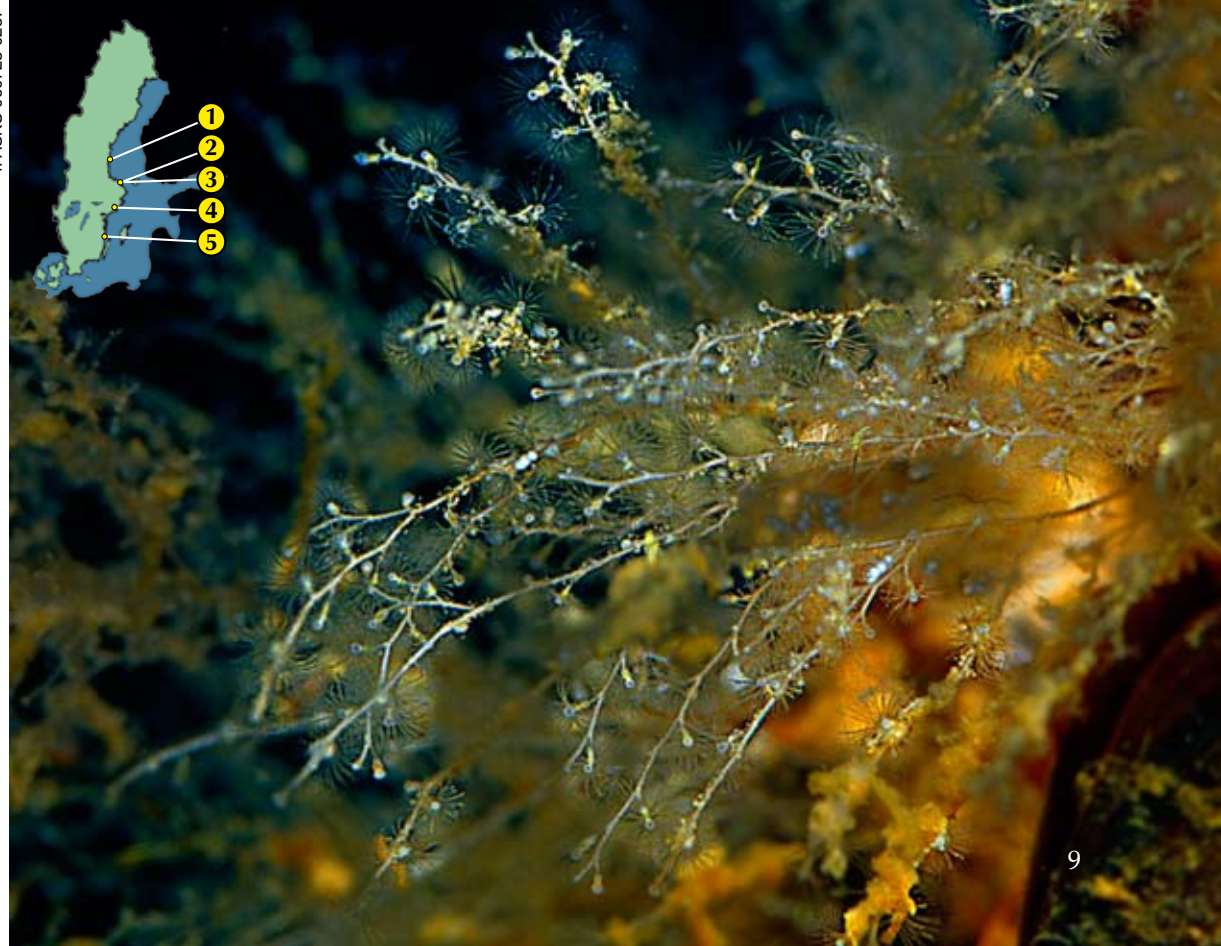
Vackra bilder och fula

Urvalet av bilder till bokens fyra första huvudkapitel är ytterst medvetet. Bilderna ska i första hand visa allt det vackra som finns nere i vattnet. Just för att skapa en motvikt till alla katastrof-rapporter. Undergångsprofetiorna om Östersjön har hamrats in hårt och effektivt under många år. Har det ökat miljömedvetenheten? Snarare har det skapat en stämning av hopplöshet och uppgivenhet. "Står det så illa till? Då finns det ändå inget att göra..." Många tycks tro att havet redan är dött. ▶

Slingor vissnar ner på hösten. Rötterna övervintrar och skjuter nya skott på våren. På försommaren blommar de. Mot eftersommaren ser de lite "dammiga" ut. Datum när bilden togs är viktigt!

Namn på små okända djur är svårt. De blomliknande kransarna på smala grenar är fångstarmar på polyperna hos en hydroid. Djurarten döptes av två olika forskare till Laomedea loveni och Obelia loveni 1859. Den blev omdöpt till Laomedea clarkii 1895 och till Gonothyraea clarki 1902. Idag gäller Laomedea loveni. På svenska kallas djuret "klockpolyp". Kommer det namnet att hålla för Artprojektets stränga granskning?

► Är bilderna alltför vackra? Ger de en skönmålning av verkligheten? Där finns en intressant skillnad mellan erfarna dykare och landkrabbor. Dykarna säger "Hmm... jo, så där kan det nog se ut. Åtminstone om man har varit nere i vattnet en bra stund. I alla fall på de bästa ställena." Icke-dykarna säger i stället "Åh – försök inte luras! Så där kan det inte se ut nere i vårt skitiga döa hav! Bilderna är bluff och båg!" Jaså minsann. Vem är det som faktiskt har varit nere och tittat?

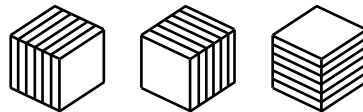
Fula bilder har förpassats till bokens femte kapitel – lämpligt nog under rubriken "KULTUR I NATUR". Visst finns miljöproblemen. Visst finns övergödning, syrebrist, förgiftning och försurning. Så fula är följderna av dem. Ändå är det inte för sent att göra något åt situationen.

Är det inte underligt bortom all rimlighet och måtta? Boken är gjord för att visa hur vackert det är nere i Österhavet. Då blir den klandrad främst för att bilderna i den är överdrivet tjustiga!

På längden, tvären & höjden

Av bokens sju huvudkapitel handlar de tre första egentligen om samma sak. Kapitlen DEN LÅNGA KUSTEN, VARKEN SALT ELLER SÖTT och SÄLLSAMMA MÖTEN försöker alla tre att ge en översikt över hela ämnesområdet "djur och växter i brackvatten" – men med olika perspektiv och utgångspunkter.

Ett och samma stoff presenteras alltså "skivat på längden, tvären respektive höjden" i de tre inledande kapitlen:

Skivorna delar upp ämnet efter geografisk belägenhet, miljötyper respektive ursprung och släktskap. Upplägget medför oundvikligen en del överlappningar och upprepningar.

I det följande kapitlet förutsätts kuben vara färdigt uppskivad på alla tre ledderna. Då är det dags att plocka ut de intressantaste färingarna och sätta dem under lupp en efter en, i kapitlet HEMMAVATTEN – FÖR VEM?

Hör ett kapitel om dykning och undervattensfotografering hemma i en bok om djur och växter? Renläriga biologer tycker inte det. Men det handlar inte bara om djuren och växterna själva och deras miljö. Intresserade läsare vill ju med egna ögon se och uppleva det som boken skildrar. Kolla på plats att inte alltihop bara är ljug och påhitt! Att ägna sig åt naturpromenader med fiskskådning i Österhavet är lite speciellt. Då kan det behövas några tips om hur man gör – även för den som redan behärskar dykningens ädla konst. Och som vill ta med sin egen kamera ner i gröndiset.

Snuttläsning

Romaner och andra skönlitterära böcker är skrivna för att läsaren ska börja på sidan ett, vända blad och följa handlingen genom att läsa sidorna i nummerordning. Inte hoppa över sidor, inte bläddra fram och tillbaka. Åtminstone inte förrän efter en första noggrann genomläsning.

Läroböcker ska vara pedagogiskt upplagda. Även där tänker sig författaren att läsarna ska ta sig igenom boken sida för sida och kapitel efter

Smaltången i förgrunden kan vara "infödd" i Bottenhavet. Näckmossan bakom den kommer från sötvatten. De röda algtofsarna på stenen härstammar från de salta världshaven.

Just sådana halsbrytande kombinationer av levande organismer med olika ursprung gör det så ytterligt fascinerande och spännande att studera växt- och djurliv i vårt bräckta innanhav.

Färger hos levande och döda

2: HÖLICK 070807-0116

4: ESKÖN 070717-0222

"Så där färggranna fiskar finns inte här! Färgerna är överdrivna! Du måste ha färglagt firren i datorn!" Så lyder den vanligaste kritiken mot bilderna i boken. Nåväl. Hur många som säger så har sett "firrarna" på plats, där de lever? Hur många har på nära håll stått öga mot öga med en störtförbannad storspiggshanne som ursinnigt försvarar boet och ynglen? Blodet pumpar intensivt i den lilla fiskkroppen, hormonerna sprutar för högtryck – och färgerna flammar.

Några dagar senare har den tappra pappa storspigg avlidit av pur utmattning efter sina vedermödor. Kroppen är stel och färglös. Är det manne enbart döda spiggar som kritikerna har sett? Även många andra havsdjur tappar färgen när de dör.

5: EKÖN 030917-0220

Boken SKILDRAR

(nästan enbart)

- Smal kustnära zon ner till måttligt djup
- Dykplatser åtkomliga från stranden eller med liten båt
- Djup dit det går att fridyka eller dyka på luft och utan dekompresion
- Sådant som lever fullt synligt uppe på botten – hård- eller mjukbotten
- Sådant som är tillräckligt stort för att vara synligt för blotta ögat
- Sådant som är åtkomligt för fotografering på plats i vattnet i högst skala 1:1
- Egenskaper hos vattnet som är direkt märkbara med mänskliga sinnen, exempelvis färg, temperatur och sikt
- Sommarförhållanden
- Vad som händer på dagen
- Resultatet av ett enda (eller högst ett fåtal) besök på varje dykplats
- Växter, ryggradslösa djur och fiskar inne vid kusten.

Boken skildrar INTE

(mer än i undantagsfall)

- Öppna havet och havsvidderna
- Dykplatser som kräver färd med stor båt och/eller övernattnings på sjön
- Djup som kräver dykning med blandgas och/eller dekompresion
- Sådant som lever nere i bottenmaterialet och kräver bottenprovtagare eller liknande
- Sådant som kräver mikroskop eller stereolupp för att se (exempelvis plankton)
- Sådant som kräver att prover tas upp på land för fotografering
- Egenskaper hos vattnet som kräver mätinstrument och/eller analys, exempelvis vattenkemi
- Vinterförhållanden
- Vad som händer på natten
- Långtidsuppföljning med många återbesök på samma plats
- Fåglar, däggdjur (exempelvis säl) och fria vattenmassans fiskar.

Bara ett fåtal av de i vattnet fritt svävande eller simmande arterna (som örönmaneten) har kommit med på bilderna – och då nästan alltid inom synhåll från botten eller en strandslutning.

kapitel i den ordning de presenteras. Det ska leda läsaren steg för steg fram mot ökad kunskap.

Nu uppstår ett problem. Idag läser allt färre unga människor på det sättet! De är vana vid att surfa på Nätet, läsa en liten snutt här och en annan snutt där som andan faller på. De hoppar fram och tillbaka i läsningen och "betar" textbitar av intresse. Som när man bläddrar i en dagstidning, läser ett par notiser på en sida och några bildtexter på en annan. Bara korta textsnuttar.

INNANHAV är INTE avsedd att sträckläsas. (Recensenter och bokmalar är härmed varnade!) I stället är det tänkt att läsaren ska bläddra på måfå, råka få ögonen på en intressant bild och läsa en snutt – ungefär som när man surfar på Internet.

Alternativt letar läsaren information om en bestämd företeelse eller ett visst fenomen. Då är det bokens alfabetiska register som gäller.

Text i tre nivåer

INNANHAV har tre olika sorters text.

"Ingress" **ser ut så här**. Ingresserna ska utslutande vara "aptitretare". Absolut INTE ge en sammanfattning så som en "abstract" i en vetenskaplig avhandling ska göra.

"Bildtext" **ser ut så här**. Bildtexterna ska ge enkel, direkt och konkret information och uppgifter om det som bilden visar.

"Brödtext" ser ut så här. Brödtexten ska förklara samband, sätta in saker i deras sammanhang och ge bakgrund och resonemang kring temat.

Tanken är att de olika sorternas text ska bilda tre "nivåer" av fördjupning i ämnet. Angenäm läsning! Men titta nog på bilderna först...

Havsforskning har av hävd varit i första hand inriktad på havsvidderna och de stora djupen. Undersökningarna genomförs med fångstredskap, provtagningsapparatur och mätinstrument. Yrkesbiologer väntar sig troligen att finna mera om den aspekten på havet i den här boken. Då har de fått fatt på fel bok. INNANHAV riktar sig i stället till dem som är nyfikna på havsmiljön och vill se den med egna ögon. Nästan allt som boken skildrar finns att se på lättåtkomligt fridykningsdjup – ner till knappt 10 meter. Men allt finns inte med. Nästa generation naturintresserade dykare får ta sig an uppgiften att fylla alla luckor. Hur ser det ut i havet på vintern? Vad händer nattetid när alla mörkeraktiva djur är framme och jagar? Hur förändras miljön på en och samma plats under loppet av flera år? Frågorna hopar sig.

"Underskatta aldrig dina läsares fattningsförmåga. Överskatta aldrig dina läsares förkunskaper." Citatet kommer från en av Sveriges skickligaste journalister. Det har varit ledstjärnan medan den här boken utformades och skrevs. Känner alla läsare igen abborrar och ålnate?

1: SORTTISILLRÖS 11-0722-0116

